

Omstillingsbarometer 2016

Hovedfunn

NyAnalyse as
FORENKLER OGFORKLARER SAMFUNNET

abelia

Norge mot 2030: «Omstilling fra olje til kunnskap?»

Hvor forberedt er egentlig Norge på en fremtid uten én dominerende råvaresektor som vekstmotor?

Dette spørsmålet var utgangspunkt for Abelias initiativ til et omstillingsbarometer. På bakgrunn av dette har vi bedt NyAnalyse lage denne rapporten om Norges omstillingsevne.

Barometeret går i dybden på tre kjerneområder som er avgjørende for fremtidig vekst og næringsutvikling i Norge:

- Humankapital
- Entreprenørskap, innovasjon og forskning
- Digitalisering

I vårt omstillingsbarometer har vi ønsket å se nærmere på innsatsfaktorene. Hvor godt er utgangspunktet? Hvor kraftfull er vår utdannings- og forskningsinnsats? Hvor god er vår evne til kommersialisering og entreprenørskap? Og hvordan utnytter vi mulighetene digitalisering gir?

Hovedfunnene viser at vi har god bredde i utdanningen, men for lite spisskompetanse. Vårt økosystem for innovasjon er for svakt, med virkemidler som ikke skaper tilstrekkelig motivasjon til entreprenørskap. Innen forskning og utvikling er nivået på gjennomsnittet, både i omfang, kvalitet og bredde. Mye er bra, men i sum er ikke dette godt nok.

Hva må vi gjøre for å bedre Norges omstillingsevne? Først og fremst må vi erkjenne at IKT er den grunnleggende forutsetningen for en vellykket omstilling. Er vi for dårlige på dette området, taper vi uansett. IKT må inn i alle ledd av utdanningsløpet, og det offentlige må digitaliseres. Det må opprettes studieplasser innen IKT og disse må ha som hovedmål å utdanne kandidater med solid spisskompetanse.

At nordmenn mangler motivasjon til å skape nye, innovative vekstbedrifter må tas på største alvor. Virkemiddelapparatet må spisses slik at tilbudet treffer der det er størst behov. I tillegg må vi legge til rette for bedre støtte i tidlig fase, slik at nordmenn ikke bare etablerer små bedrifter, men også skaper vekstbedrifter med eksportpotensial.

Både offentlig og privat sektor må etterspørre mer og bedre anvendt forskning. Den kunnskapen som genereres må bidra til å skape nye arbeidsplasser og økte eksportinntekter.

Humankapitalen, nordmenns arbeidsinnsats, er den klart største delen av Norges nasjonalformue. Som arbeidsgivere har vi en stor oppgave med å synliggjøre mulighetene en jobb i våre bedrifter gir for å løse reelle samfunnsutfordringer.

Det er også opp til arbeidsgivere å innhente spisskompetanse for å sette sammen team som gir best mulig utnyttelse av kunnskapsrike arbeidstakere. Det må jobbes målrettet med å styrke koblingen mellom utdanningssektoren og næringslivet. Først da kan vi lykkes med å omsette kunnskap til verdier og arbeidsplasser.

Innovasjon skjer i møtet mellom ulike miljøer og ideer, og det meste av verdens kunnskapsproduksjon skjer utenfor Norge. Det er ikke noe mål at norske virksomheter skal dekke norske behov. Vi må derimot ha som mål at norske forsknings- og teknologimiljøer skal være verdensledende bidragsytere og samarbeidspartnere.

Heldigvis har vi et stort potensial i Norge. Vi har en befolkning som er høyt utdannet. Vi er nummer én når det kommer til bruk og grunnkompetanse innen teknologi og digitalisering, og vi har flate strukturer som fremmer kreativitet og høy grad av entreprenørskap i etablerte bedrifter.

Klimautfordringene er blant de viktigste driverne for omstilling. Ikke bare stilles det krav til bærekraftige virksomheter i privat og offentlig sektor – bærekraft og miljøteknologi gir i seg selv muligheter for nye forretningsmodeller hvor Norge kan hevde seg globalt. Det vil kreve betydelig kunnskaps- og teknologiutvikling.

Dette barometeret gir et bilde av forutsetningene for omstillingen i Norge, og tillater oss å følge utviklingen fra år til år. Det er ikke ment som en fasit, men som en spore til forståelse, debatt og utvikling av tiltak.

Abelia og våre medlemsbedrifter håper denne kunnskapen munner ut i konkrete tiltak for å omstille Norge fra en oljeavhengig nasjon til en innovasjonsdrevet kunnskapsøkonomi.

På de neste sidene følger en oppsummering av hovedfunnene i Omstillingsbarometer 2016, samt en rekke tiltak vi mener er nødvendige for å møte utfordringene. Det er NyAnalyse som har gjennomført analysen, mens det er Abelia som foreslår tiltak på bakgrunn av rapporten. Den komplette rapporten med alle analyser er tilgjengelig ultimo august.

Håkon Haugli
Administrerende direktør Abelia

Hovedmål med rapporten

Abelias Omstillingsbarometer har følgende hovedmål:

1. Følge utviklingen til sentrale indikatorer som er nødvendige for omstilling i Norge.

Omstilling drives frem av at noen bedrifter nedbemanner, noen ekspanderer, noen går konkurs og nye etablerer seg. I hvilket omfang dette skjer, og hvor vellykket omstillingen blir, beror i stor grad på landets humankapital. Dette omfatter hvordan vi utnytter ny teknologi og utvikler innovasjon til eksportbedrifter. Et hovedmål med rapporten er å måle hvordan Norge presterer på slike *drivere av omstilling* over tid og i forhold til andre land. Et annet mål er et dypdykk i digitalisering og effektivitet i norsk offentlig sektor.

2. Utvikle en sammenligning som er bedre tilpasset norske forhold enn mange av de etablerte rangeringene.

Satt på spissen er vi mer opptatt av viktig spisskompetanse i samfunnet. Det betyr at for eksempel andel personer med PhD og teknologifag er viktigere enn andelen som kan lese og skrive. Anerkjente rangeringer av forskning og utdanning er også viktigere enn penger brukt på forskning og utdanning. Breddekompetanse blir imidlertid også vektlagt, for eksempel gjennom befolkningens grunnkompetanse og bruk av digitale hjelpemidler.

3. Foreslå konkrete tiltak for å bedre norsk omstillingsevne.

Med utgangspunkt i styrker og svakheter som avdekkes i barometeret, ønsker Abelia å bidra med konkrete tiltak og satsingsområder. Abelias Omstillingsbarometer skal ikke være en rapport som kun slår fast at det er behov for omstilling. Det skal også angi retning for veien videre.

Hovedmål med rapporten

1

Følge utviklingen til sentrale indikatorer som er nødvendige for omstilling i Norge.

2

Utvikle en sammenligning som er bedre tilpasset norske forhold enn mange av de etablerte rangeringene.

3

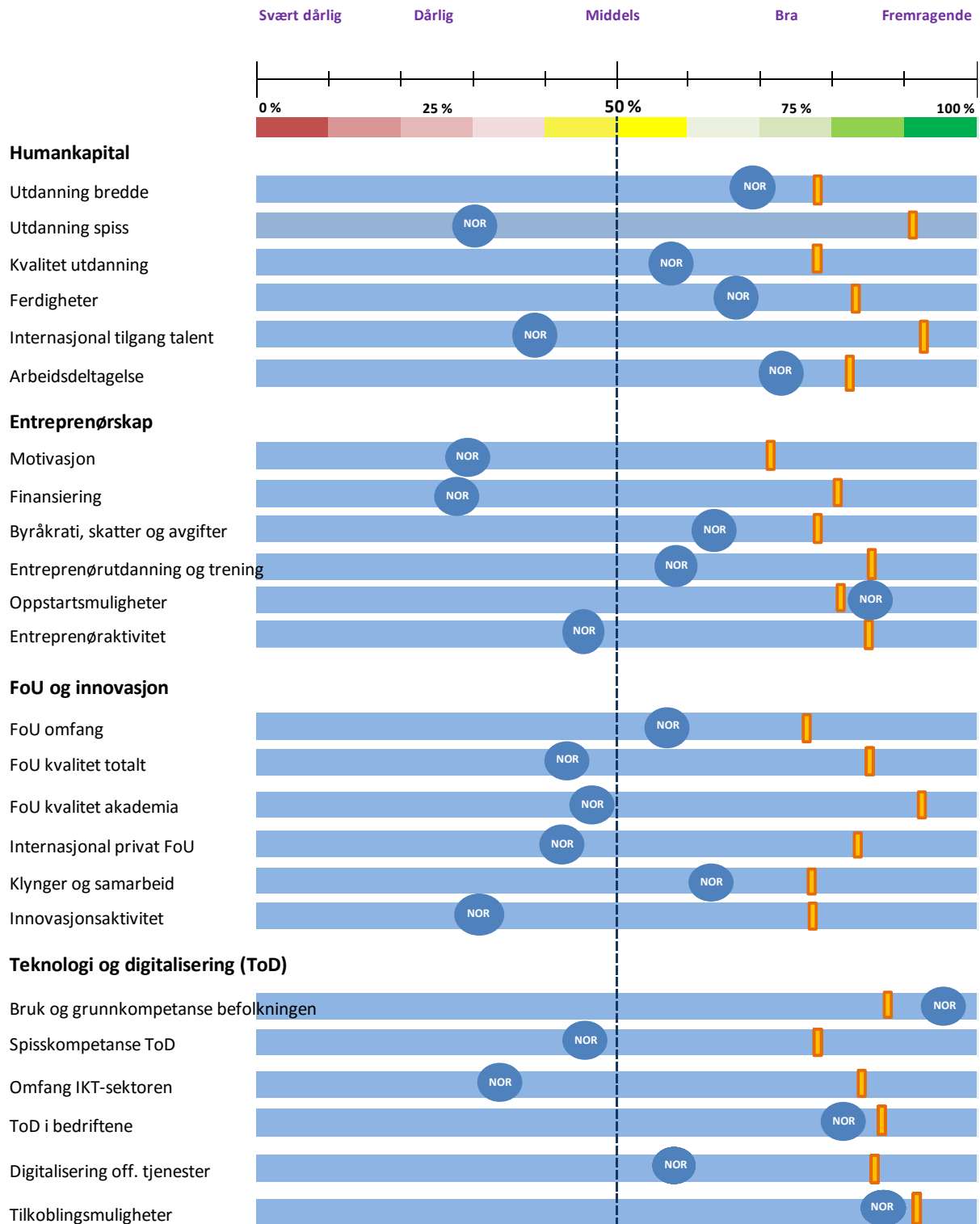
Foreslå konkrete tiltak for å bedre norsk omstillingsevne.

Hovedfunn fra rapporten

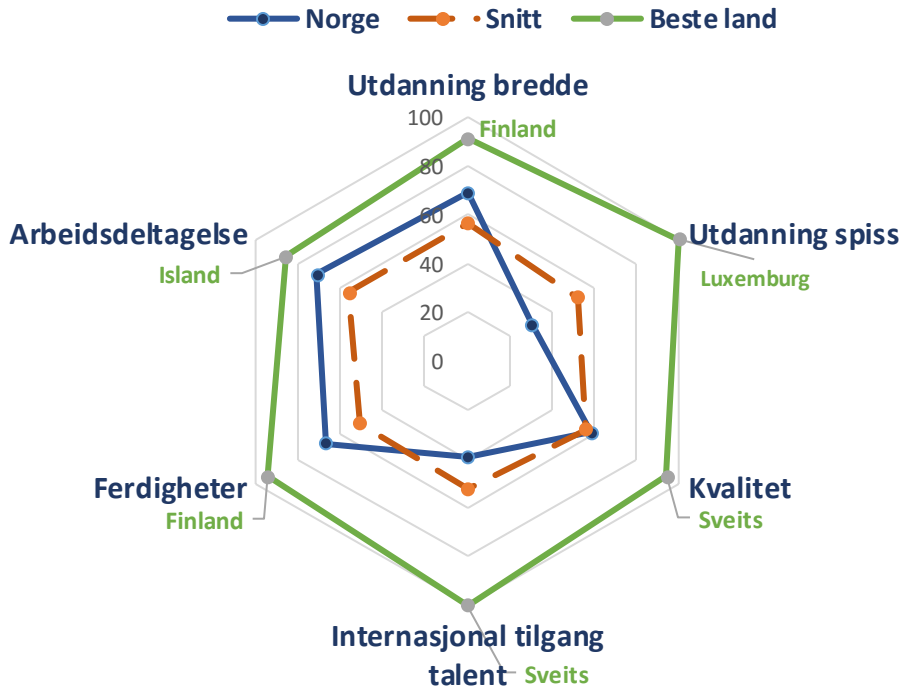
NOR Norges score i hver underdimensjon

| Snitt for de 5 fem landene i undersøkelsen som scorer høyest i hver underdimensjon

Fingurens rangering er fra 0-100.% Hvor 100 % indikerer full måloppnåelse.

Dimensjon 1: Humankapital

Hovedfunn:

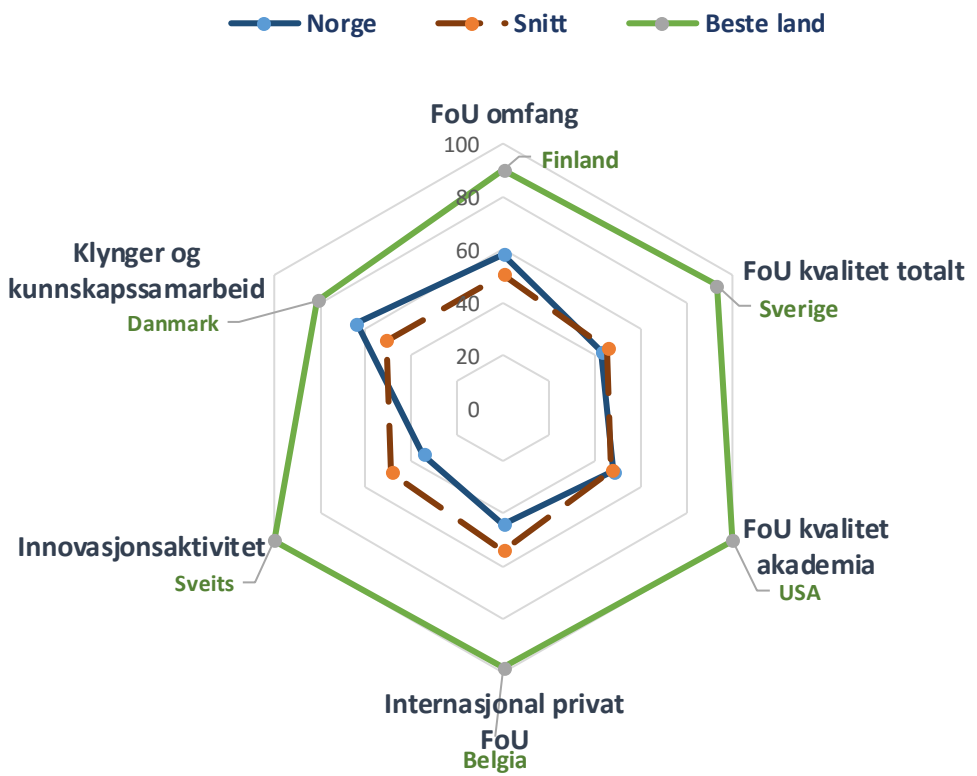
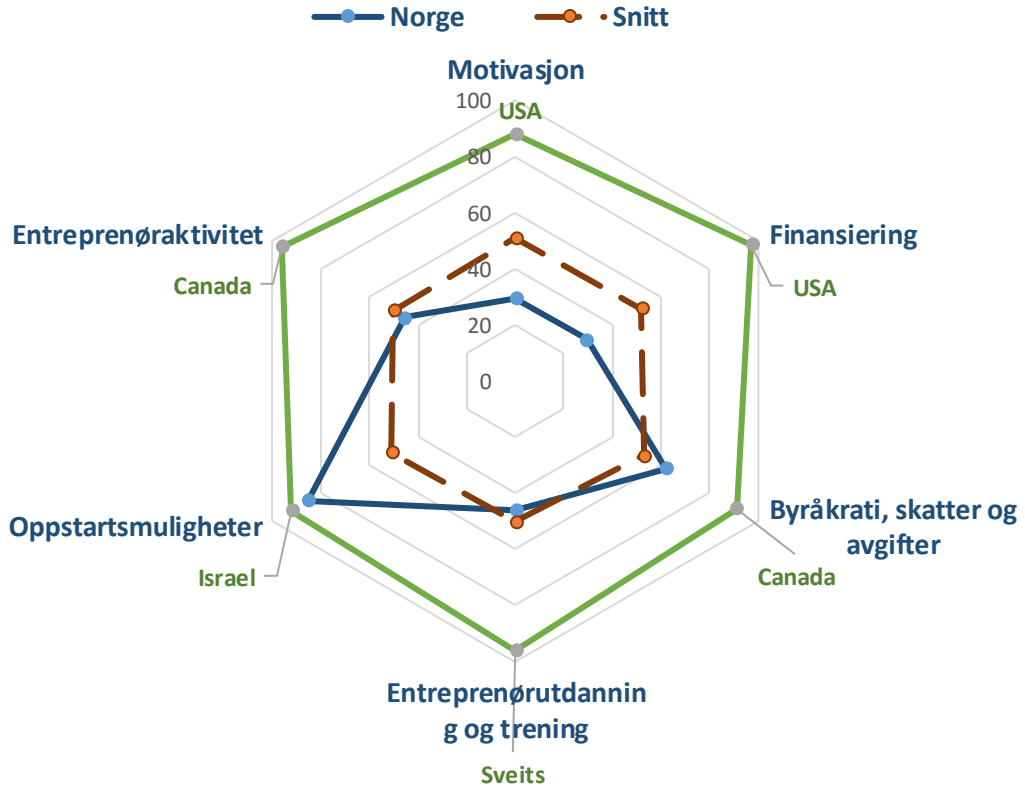
- For få impulser utenfra og manglende generell spisskompetanse i samfunnet
- Middelmådig kvalitet på utdanningen
- Gode ferdigheter i befolkningen og god breddeutdanning

Abelias forslag til tiltak:

OVERORDNET: Det må legges større vekt på kvalitet og relevans i hele utdanningssystemet – fra barnehage til høyskole. Det må stimuleres til mer etter- og videreutdanning. Norge må satse spesielt på teknologifagene.

- Frafallet i videregående skole må reduseres gjennom tidlig innsats, kreative læringsmetoder tverrfaglig samarbeid og tettere samarbeid med arbeidslivet.
- Det må legges til rette for at etter- og videreutdanning blant ansatte blir prioritert i både offentlig og privat sektor.
- Antall studieplasser innen NMT-fag må økes for å dekke behovet for framtidens arbeidskraft.
- Det trengs en nasjonal satsing på kompetanseheving av ansatte i barnehagen.
- Kvaliteten på lærerutdanningen må styrkes. Pedagogisk bruk av IKT må få en tydelig plass i lærerutdanningen.
- Vi må bygge attraktive studiemiljøer som aktivt rekrutterer internasjonal spisskompetanse.
- Tverrfaglig samarbeid mellom arbeidsliv og universiteter og høyskoler må styrkes vesentlig og defineres som en grunnleggende kvalitetsindikator i utdanning.
- For å styrke virksomhetenes kompetanse og konkurransekraft, må flere PhD-stipender øremerkes til bedrifter (Nærings-PhD) og forskningsinstitutter (Institutt-PhD)

Dimensjon 2: Entreprenørskap, innovasjon, FoU

Hovedfunn:

- Lav faktisk entreprenøraktivitet
- Lav motivasjon til å starte selv i befolkningen
- Gode oppstartsmuligheter
- Middels byråkrati og skatter som hemmer entreprenørskap
- Middels tilgang til finansiering
- Litt over middels på FoU-omfang
- Middelmådig på FoU-kvalitet totalt og i akademia
- Under middels på internasjonal privat FoU
- Dårlig på innovasjonsaktivitet
- Ganske gode på klynger og kunnskapssamarbeid

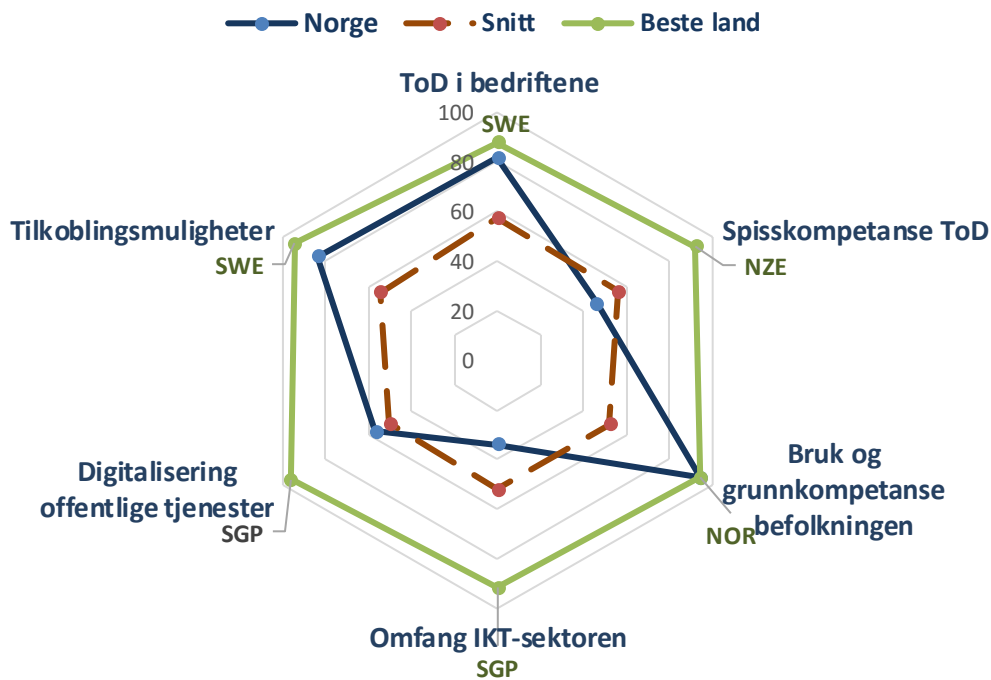
Abelias forslag til tiltak:

Overordnet: Norge må stimulere kunnskapsbasert omstilling og innovasjon i privat og offentlig sektor ved å satse mer på forskning og virkemidler for å utvikle innovative vekstbedrifter og samspillet mellom dem. Norge må satse på arenaer og klynger der kunnskap deles på tvers og skaper åpen innovasjon.

- Forskningsbevilgningene må økes med 1,1 milliarder i 2017 for å stimulere innovasjon og omstilling, nå tre-prosentmålet og realisere Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Midlene må fordeles til de beste miljøene gjennom Forskningsrådets åpne konkurransearenaer og slik sikreat de gir størst mulig samfunnsnytte.
- Den nyetablerte pre-såknordningen, som sikrer tilgang til kapital for selskaper i tidligfase, bør økes til 100 millioner kroner.
- Det bør etableres skatteinsentiver for investeringer i innovative vekstbedrifter (kapitalFUNN) etter modell av Storbritannias Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS).
- Formueskatten må fjernes. Den slår spesielt hardt mot høyt vurderte selskaper som fortsatt er i investeringsfasen. I disse selskapene må gründere vanne ut sitt eierskap gjennom aksjesalg, ikke for å berike seg selv, men for å betale skatt på en teoretisk fremtidig verdi.
- Offentlige anskaffelser må fremme innovative løsninger der det er relevant.
- Det må etableres en risikoaवलstningsordning for å øke tryggheten hos offentlige innkjøpere ved innovative anskaffelser.
- Abelia vil ta initiativ til å styrke TTO'er og inkubatorer ved at det etablerte næringslivet og kapitalinstitusjonene arbeider systematisk med å koble seg til gründere og entreprenørskapsmiljøer, for eksempel gjennom "englenettverk".
- Offentlige ordninger innen FoU og innovasjon i Innovasjon Norge og Forskningsrådet må vris mot virkemidler som gir størst mulig samfunnsnytte. Dette gjelder feks IFU/OFU, SkatteFUNN, Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) og klynge- og sentervirkemidler.
- Det må bygges sterke forsknings- og innovasjonsmiljø gjennom økt finansiering av regionale inkubator- og akseleratorprogrammer, kommersialiseringsprogrammet FORNY2020, klynge- og senterordningene.
- Det må utvikles sterke regionale innovasjonsselskaper som kan koble gründere med etablert næringsliv og akademia, samt tilføre gründerbedriftene nødvendig risikokapital, industrielt nettverk og kompetanse.

Dimensjon 3: Teknologi og digitalisering

Hovedfunn:

- Meget høy digital bruk og grunnkompetanse i befolkningen
- Lite spisskompetanse og en liten IKT-sektor
- Middels digitalisering av offentlige tjenester
- God bruk i bedriftene og gode tilkoblingsmuligheter

Abelias forslag til tiltak:

Overordnet: For å styrke digitaliseringen av privat sektor, må vi prioritere initiativer som Toppindustrisenteret og programmer for kobling mellom etablerte næringer og IKT-næringen. Vi må fjerne organisatoriske hindre for digitalisering i offentlig sektor, og definere felles standarder og gi kompatibilitet mellom ulike systemer. Det vil legge til rette for gjenbruk, øke mulighetene for skalering og bidra til samfunnsgevinster av digitalisering.

- Det statlige forvaltningsansvaret for IKT-politikk og digitalisering må samordnes og prioriteres. Medfinansieringsordningen for IKT-investeringer i offentlig sektor må styrkes.
- Norge har noen av verdens beste offentlige registre. Flest mulig av registrene må være åpne for å legge grunnlag for næringsutvikling og eksporterbare innovasjoner basert på registerdata.
- Norge må utdanne flere IKT-spesialister. Flere studenter må oppmuntres til å fullføre lange utdanningsløp ved å ta master- og doktorgrad innen teknologifagene.

Kort om rapporten

Omstillingsbarometer 2016 er en rapport skrevet av NyAnalyse AS på oppdrag fra Abelia. Den planlegges som en årlig utgivelse.

Omstillingsbarometer 2016 gir mulighet til å måle hvor godt Norge gjør det på en rekke områder som er viktig for omstilling, målt i forhold til land det er naturlig å sammenligne seg med. Det bedrer muligheten for å gjennomføre gode reformer og forbedringstiltak. Målsetningen er å styrke fundamentet for vekst og velstand i årene fremover.

Hovedfunn fra Omstillingsbarometer 2016 ble presentert under Arendalsuka. Den endelige rapporten med alle analyser og indikatorer er tilgjengelig ultimo august. Interesserte kan sende en e-post til steinar@abelia.no. Rapporten blir også tilgjengelig på www.abelia.no.

Følgende personer har vært bidragsytere i arbeidet med Omstillingsbarometeret:

Sjeføkonom Terje Strøm, NyAnalyse

Seniorøkonom Villeman Vinje, NyAnalyse

Professor Amir Sasson, Handelshøyskolen BI

Samfunnsøkonom Mari O. Mamre, NyAnalyse

Samfunnsøkonom Rajee Sivam, NyAnalyse

Samfunnsøkonom Linn Bredesen, NyAnalyse

Oslo, August 2016

Faglig innhold av NyAnalyse AS

Utgis av Abelia

Trykket opp av Abelia